

Список використаних джерел:

1. Талавира М. П. Розвиток сільських територій на засадах сталості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. Вип. 1 (47). Т. 2. 2016. Стор. 146–150
2. Богун К. В. Роль соціальної інфраструктури у формуванні позитивного іміджу міста. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. № 3. 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1891>. 15.02.2024
3. Купрієнко Б., Литвиненко Т. Особливості організації соціальної інфраструктури в сільських і селищних територіальних громадах Полтавської області. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Просторове планування для майбутнього України»*. 25.05.2023, Полтава. – НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Стор. 57–59
4. Осіпова А. А. Аспекти реалізації державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні. *Publishing House «Baltija Publishing»*. 08.11.2022. Стор. 239–243

Ігнатенко Ірина Володимирівна

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри земельного
та аграрного права
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

«ЗАХОПЛЕННЯ ЗЕМЛІ»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Останніми роками зростає інтерес до зміни моделей власності на землі сільськогосподарського призначення по всьому світу. Зокрема, все більше уваги приділяється масштабній купівлі сільськогосподарських земель за участю державних інвестиційних фондів, корпорацій агробізнесу, хедж-фондів, пенсійних фондів та ін. Ці процеси отримали назву «захоплення землі». Вони викликають багато запитань щодо зміни володіння сільськогосподарськими землями та контролю, включаючи: динаміку влади між власниками сільськогосподарських земель та орендарями; мотиви прийняття рішень інвесторами порівняно із землевласниками сімейних ферм; екологічні питання, пов'язані з землекористуванням, ґрунтом, водою та біорізноманіттям; наслідки для сільських громад;

контроль над виробництвом продуктів харчування; продовольча безпека та продовольчий суверенітет.

Зростає кількість літератури щодо глобального «захоплення земель» у XXI столітті (White Borrás, Hall Scoones & Woolford; Cotula; De Schutter; GRAIN; Margulis McKeon & Borrás; Murmis; Pearce; La Vía Campesina). Відомі журнали, такі як *Journal of Peasant Studies* (2012), *Globalizations* (2013), *Third World Quarterly* (2013) і *Development and Change* (2013) – опублікували спеціальні видання, які досліджують «захоплення землі».

Термін «глобальне захоплення землі» було введено організацією громадянського суспільства GRAIN, яка протягом кількох років збирала веб-сховище новин про масштабні угоди із землею (farmlandgrab.org). Цей термін навмисно політизує масштабні земельні угоди, щоб підкреслити їх значення щодо позбавлення власності дрібних фермерів, корінне населення та ін.

Незважаючи на критику з боку суспільства, з'явилися деякі міжнародні ініціативи щодо регулювання масштабних земельних угод. Деякі з найбільших інвесторів в сільськогосподарські землі розробили набір добровільних «принципів відповідального інвестування в сільськогосподарські землі», які включають зобов'язання щодо «сприяння екологічній стійкості, поваги до трудових прав і прав людини, дотримання існуючих прав на землю та ресурси, дотримання високих ділових і етичних стандартів, а також звітування щодо діяльності і прогресу у впровадженні та просуванні Принципів» (PRI). В свою чергу, UNCTAD, FAO, IFAD і Світовий банк розробили аналогічний набір принципів.

У той час як процеси, так і наслідки масштабних угод із землею надзвичайно відрізняються залежно від соціального та географічного контексту, проте спільним є передача права власності та контролю над землею та ресурсами від місцевих громад та жителів до фінансового капіталу та корпоративних інтересів. Хоча більшість літератури щодо «захоплення землі» зосереджено на глобальному Півдні, останні публікації застосували цю концепцію до зміни моделей власності на сільськогосподарські землі в Західній Європі та США. На глобальній Півночі масштабні угоди із землею не передбачають такого ж явного позбавлення володіння та порушення прав людини, і не обов'язково призводять до значних змін у землекористуванні чи системах виробництва, як це було у випадку «захоплення землі», яке відбувалося на глобальному Півдні.

В літературі акцентується увага на тому, що існує низка складних глобальних факторів, які спричинили нещодавню хвилю масштабних

земельних угод. По-перше, зростаючий попит на сільськогосподарську продукцію, включно з зерном для біопалива, сприяв високим цінам на продовольство та зробив сільськогосподарські угіддя та первинне виробництво більш привабливими для капіталу. По-друге, низка фінансових суб'єктів інвестували значні суми в продовольчий і сільськогосподарський сектори як засіб пом'якшення ризиків, диверсифікації своїх портфельів і досягнення вищих прибутків, явище, яке називають «фінансiалiзацiєю» сiльського господарства. По-третє, уряди відіграють важливу роль, оскільки цільові країни заохочують масштабні інвестиції у свої сільськогосподарські сектори, а країни-інвестори запускають нові проекти для покращення продовольчої безпеки шляхом переміщення виробництва ключових товарів за межі країни [1].

Потрібно констатувати, що боротьба за землю викликала політичну мобілізацію та опір. Випадки, наприклад, в Канаді та Шотландії свідчать про «контррухи» проти збільшення фінансування сільськогосподарських земель, обмеження доступу та консолідації через переосмислення відносин власності.

Ці суперечки відбуваються в соціально-політичному контексті, успадкованою несправедливістю (Шотландія), або прискоренням корпоративної динаміки, що призводить до «сучасної» несправедливості (Канада). Там, де виникає виклик укоріненим режимам власності, роль держави є вирішальною, оскільки вона втручається в земельні відносини для досягнення потенційних земельних реформ, а не покладається на ринкові інтервенції [2].

Не стверджуємо, що всі випадки концентрації сільськогосподарських угідь є «захопленням землі». Скоріше констатуємо, що існує складний зв'язок між триваючою концентрацією власності та контролю над сільськогосподарськими ресурсами та появою нових гравців – «захоплювачів землі». Ці тенденції можуть посилювати одна одну, оскільки більш концентровані земельні володіння стають привабливими об'єктами для зовнішніх інвестицій, а також у міру того, як нові гравці стають великими землевласниками.

Як відомо, формування ринку сільськогосподарських земель – одне з найбільш суперечливих та політизованих питань політичного життя України. Більше 20 років це питання не можуть вирішити, хоча всі розуміють, що формування ринку землі є необхідною складовою для подальшого розвитку ринкової економіки в Україні.

На сьогодні не всі питання функціонування ринку землі в Україні є законодавчо неврегульованими. Існує загроза неконтрольованого «за-

Єрмолаєва Т. В.	
НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ.....	170
Заверюха М. М.	
АЕРОТЕРМАЛЬНА ЕНЕРГІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ.....	174
Засць О. І.	
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ В СУЧАСНІЙ СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ	177
Зуєва О. А.	
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ	180
Ігнатенко І. В.	
«ЗАХОПЛЕННЯ ЗЕМЛІ»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ	182
Кадала В. В.	
ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО ЯК БАЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	185
Ковтун О. М.	
КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ, СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	188
Коломійцева Д. М.	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ПРОБЛЕМА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ.....	192
Колосов І. В.	
ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ПОРЯДКУ ДЕННОМУ УРЯДІВ КРАЇН ВЕЛИКОЇ СІМКИ: ОГЛЯДОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	196
Кондратенко Д. Ю.	
«ПРОДОВОЛЬСТВО ЯК ЗБРОЯ»	200
Кондратюк Т. М.	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	205
Кульчій І. М.	
ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВАХ ЗА УЧАСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ.....	208